

ET VISJONÆRT ARBEIDERPARTI

Valgresultatet i 2013 var klart. 30,4 prosent. Arbeiderpartiet hadde mistet regjeringsmakten og 9 av sine 64 mandater på Stortinget. Partiet hadde gjort sitt dårligste valg siden katastrofevalget i 2001. En stor andel av partiets sympatisører ble sittende hjemme ved valget, og man greide ikke å demme opp for Høyre som gikk opp med ti prosentpoeng siden forrige valg.

Til stormende applaus inntar statsminister og partileder Jens Stoltenberg talerstolen på Folkets Hus på valgvaken 9. september 2013. Folk nikker anerkjennende til hverandre. Det kunne gått verre. Det kunne gått mye verre. Det er ingen skuffet Stoltenberg som står foran den fullsatte Samfunnssalen. Han forklarer nederlaget slik: «Det var et sterkt ønske om skifte. Vi har sett at for mange av våre venner satt hjemme.»¹ Det står likevel «respekt av resultatet», mener han. Resultatet må «ses i lys av at vi har vært åtte år i regjering».

---

1. Stoltenberg, Jens (2013a). «Jens Stoltenberg Ap avskjedstale 2013». For fullstendige referanser, se litteraturlista.

Tapets time er ikke de dype analysenes store øyeblikk. Likevel er det forunderlig med hvilken letthet Stoltenberg aksepterte velgernes ønske om et skifte, og at Arbeiderpartiet ikke evnet å mobilisere sine kjernetropper. Mangelen på refleksjon i etterkant er mer problematisk. Til tross for at partiet ønsket nytenkning etter valget, har de ennå ikke gjort noen analyse av valgnederlaget.

Politikk er ikke naturlover. Det er heller ikke den såkalte regjeringsslitasjen. Noen uker etter valget i Norge vant Angela Merkel sin tredje seier på rad i Tyskland. Hun har regjert siden 2005, altså i den samme perioden som Stoltenberg. Hennes kristendemokratiske parti gikk fram åtte prosent fra forrige valg. Merkel maktet altså noe som Stoltenberg ikke gjorde.

Hva har Arbeiderpartiet og Stoltenberg gjort feil? Noe av valgnederlaget kan forklares ved strategi og slagord. Det er imidlertid i egen politikk man må gå for å finne svaret.

MYE ER RÅTTENT I NORGE

Jens Stoltenberg startet valgvaken i 2013 med å si at uavhengig av resultatet skulle Arbeiderpartiet «fortsatt være en drivkraft for rettferdighet og fellesskap».² Deler av folket føler imidlertid ikke lenger at Arbeiderpartiet er en garantist for å oppnå disse verdiene.

Arbeidslinja, som er kjernen i Arbeiderpartiets nyere velferdspolitik, har bidratt til at antallet barn som lever i fattigdom, har økt med 50 prosent siden årtusenskiftet.³

---

2. Stoltenberg, Jens (2013b). «Tale – Jens Stoltenberg, valgvake Ap 2013».

3. Nadim, Marjan og Roy Nielsen (2009). *Barnfattigdom i Norge*.

Rundt 70 000 barn lever i dag i fattigdom.⁴ Arbeidslinja har også gitt et gjensyn med en formyndersk velferdsstat hvor mange opplever å stå med lua i hånda. Over en halv million mennesker sier at de ikke møtes med respekt når de har kontakt med NAV.⁵

Pensjonssystemet, som historiker Francis Sejersted kalte kronjuvelen i sosialdemokratiet, har også fått arbeidslinjas signatur.⁶ Det er blitt så komplisert at åtte av ti sier de ikke forstår det.⁷ Samtidig bærer den enkelte en større risiko forbundet med egen pensjon, og flere minstepensjonister vil i framtiden leve under fattigdomsgrensen.

Arbeiderpartiets boligpolitikk bidrar til skyhøye boligpriser i tettbygde strøk og tilsvarende leiepriser. Det gjør at mange setter seg i faretruende høy gjeld. Ett av fire unge par i etableringsfasen har lån som er tre ganger høyere enn inntekten. 170 000 husholdninger har en gjeld som er fem ganger høyere.⁸

Politikken som føres overfor noen av de svakeste i samfunnet vårt, går på rettssikkerheten løs. I et «strukturelt forebyggende tiltak» mot menneskehandel blir sexarbeidere som ikke har brutt en eneste lov, kastet på gata uten å få tilbake leiedepositumet.⁹ Narkotikapolitikken forklarer

---

4. Epland, Jon og Mads Kirkeberg (2007). «Barn i familier med lavinntekt: Er effekten av kontantstøtten spist opp av redusert barnetrygd?».

5. NAV (2013). *Personbrukerundersøkelsen 2013*.

6. Sejersted, Francis (2005). *Sosialdemokratiets tidsalder: Norge og Sverige i det 20. århundre*, side 416.

7. Andersen, Jon Even (2013). «Pensjonsreform med kunnskapshull».

8. Boye, Ebba (2013). *Før det smeller. Politiske tiltak mot ekstreme boligpriser*. Solberg, Terje (2012); *Når boligboblen brister. Lærdommer fra boligboomen og krakket i Irland*.

9. Skilbrei, May-Len (2013a). «Mellom barken og veden».

hvorfor flere dør av overdose i Norge, målt per innbygger, enn i noen andre land i Europa.¹⁰

Norge er et av verdens beste land å bo i. Likevel opplever mange avmakt i eget liv. De har ikke trygghet eller ressurser til å forme livet og hverdagen i tråd med sine drømmer. Like fullt er det i det sosialdemokratiske tankegodset vi finner en politikk som kan appellere til de brede massene i den norske befolkningen, og som kan gi svar på svakhetene i dagens politikk.

SOSIALDEMOKRATIET ER FORNUFTIG

Valgresultatet på 30 prosent i 2013 var ikke skremmende. Det som skremte mer, var at nederlaget var helt tydelig for de aller fleste mer enn et år før valget. Regjeringen var sliten. Hvor ville Arbeiderpartiet ta Norge?

Slagordene «trygg økonomisk styring» og «stø kurs» vitnet ikke om store visjoner. Partiet var fullstendig klar over at det ble oppfattet som «å være mer opptatt av systemer enn enkeltmennesker», som de uttrykte det i et analysenotat til sentralstyret i 2011.¹¹ Likevel klarte ikke partiet å overbevise velgerne om at man tok utfordringene deres på alvor.

Om tretti år vil vi helt sikkert se tilbake og være enige om at Stoltenbergs reformer var nødvendige for å bevare den norske velferdsstaten. Det er imidlertid ikke nok, verken for å vinne valg eller for å gi en politisk retning i møte med nye utfordringer. Til det trengs visjoner og en overordnet ideologi.

---

10. Forbundet mot rusgift (2013). «Overdosedødsfall i Norge».

11. Partisekretæren (2011). *Strategien fram mot 2013*.

Det er på det ideologiske området at Arbeiderpartiet har størst utfordringer i dag. Den ideologiske debatten i partiet er nærmest forstummet. Det sosialdemokratiske verdensbildet er ikke å finne. Det er merkelig. Både politisk filosofi og forskning gir det sosialdemokratiske prosjektet stor sprengkraft.

Personlig er jeg verken vokst inn i partiet eller kommet dit fra tidlig skolering i ungdomsorganisasjonen AUF. Jeg sto lenge lenger til venstre enn Arbeiderpartiet.

På Universitetet i Oslo ble Arbeiderpartiet sakte, men sikkert mitt parti. På studiesirkelene til Blindern AUF og Arbeiderpartiets Universitetslag var jeg kritikeren fra venstre i diskusjoner om alt fra ideer til praktisk politikk. I løpet av studier i både politisk filosofi og samfunnsvitenskapene fant jeg imidlertid ideologi og forskning som ga meg grunn til å ta steget inn i sosialdemokratiet.

Siden den tid har det forundret meg at venstresiden har så lite ideologisk gjennomslag i den norske politiske debatten. De ledende strømningene i politisk teori passer godt inn under Arbeiderpartiets paraply.¹² Filosofien viser at likhet og frihet ikke er motstridende verdier. Samfunnsforskningen har de siste tiårene gitt støtte til det sosialdemokratiske verdensbildet.

Vi er ikke egoistiske vesener som bare er opptatt av oss selv. Vi er født med et solidarisk instinkt og er villige til å bidra med store summer som fordeles til helt fremmede mennesker så lenge vi mener det er rettferdig.¹³ Det er

---

12. Kymlicka, Will (2001). *Contemporary Political Philosophy: An Introduction*

13. Bloom, Paul (2010). «The moral life of babies»; Kahneman, Daniel m. fl. (1986). «Fairness and the Assumptions of Economics».

gode politiske institusjoner som er det viktigste for økonomisk vekst og menneskelig velvære.¹⁴

ET PARTI SOM TØR

Arbeiderpartiets store problem henger sammen med dets største styrke. Partiet har en uvurderlig demokratisk kjerne, men medaljen har en bakside. Man kan bli redd for folkemeningen. I frykt for at velgerne bare er opptatt av sin egen kortsiktige egeninteresse og straffer partiene som går imot denne, tør ikke Arbeiderpartiet å endre politikk som faktisk ikke lenger innfrir sosialdemokratiske mål. Man tør ikke styre etter det som er rett.

Kampen for «fellesskolen» eller «enhetsskolen» er et eksempel på handlingslammelsen: Elevene får ikke den oppfølgingen de trenger, og mange skoler er ikke i nærheten av å speile samfunnet i stort. Fellesskolen eksisterer i realiteten ikke, likevel fortsetter Arbeiderpartiet å snakke om den.

Demokratiet er mer enn å høre på folket. Det er ikke mulig å speile folkemeningen til enhver tid, ikke minst fordi folks holdninger formes av den politikken som føres. Velgerne tilpasser til en viss grad holdningene sine til den rådende politikken. Folk bruker informasjon om hvordan samfunnet *er* i dag, som rettesnor for hvordan det *bør* være.¹⁵ Det gjør velgerne konservative.

---

14. Acemoglu, Daron og James Robinson (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*; Sterri, Aksel Braanen (2012). *Hva slags velferdsstat gir mest livskvalitet? En empirisk test av nyliberale, konservative og sosialdemokratiske prediksjoner*.

15. Sunstein, Cass (2001). *Designing democracy: What constitutions do*; Elster, Jon (1985a). «Rationality, Morality, and Collective Action».

Historien viser at tydelig ledelse kan vinne folkets sympati. Da amerikansk høyesterett i 1954 vedtok at det var ulovlig å skille svarte og hvite på amerikanske skoler, og kort tid etter forbød segregering på offentlig transport, gjorde de det tvert imot folkemeningen. I 1942 var bare 30 prosent av hvite amerikanere for felles skoler og 44 prosent for å fjerne segregering på offentlig transport. Bare to år etter dommen i 1954 var 49 prosent for felles skoler og 60 prosent for felles offentlig transport. Den amerikanske psykologen Daryl Bem mener at vi blir det vi gjør: Hvite amerikanere ble tvunget til å handle som om de støttet en progressiv politikk, og det endret holdningene deres.¹⁶

Det de nasjonale strategene alltid har visst, har psykologisk forskning altså gitt støtte: Politikken kan gå foran med et godt eksempel.

Vi trenger et tøffere Arbeiderparti, et sosialdemokratisk parti som tar utgangspunkt i sin stolte ideologi og går inn i vår tid for å endre, lede og forbedre. Bare slik kan partiet øke sin oppslutning i folket.

Det er rom for visjonære politikere også i det moderne Norge. Jens Stoltenberg har ved flere anledninger vist at han forstår at noen ting er for viktige til å overlates til velgernes kortsiktige egeninteresse. I 2001 lanserte han en ny handlingsregel for bruken av oljepengene. Alle partier med unntak av Fremskrittspartiet sluttet opp om den selv om et stabilt flertall av velgerne var imot. Etter finanskrisen i 2008 kom velgerne etter. Nå har velgerne forstått det som Stoltenberg og partiet har sagt i lang tid.¹⁷

---

16. Wiseman, Richard (2013). *Rip It Up: The radically new approach to changing your life*, side 237–40.

17. Ipsos MMI (2011). *Norsk Monitor*.

Etter åtte år ved makten er Arbeiderpartiet nå i opposisjon. Det gir et spillerom til å utfordre etablerte meninger og utvikle en klarere ideologisk profil.

Arbeidet kan ikke motiveres utelukkende av valgkampshensyn. Politikken må handle om å styre etter grunnleggende verdier og mobilisere folk rundt en visjon for framtidens Norge og framtidens verden. Målene, ikke enkelt-sakers popularitet, må styre. På lang sikt er den eneste strategisk riktige politikken den som er rett.

Hvis Arbeiderpartiet greier å kommunisere tydelig hvilke mål og verdier de styrer etter, og hvorfor en ny politikk er nødvendig, vil velgerne støtte dem.